

Stefan Moysa

"Heilsgeschichte zwischen Ideologie und Prophetie : Profile und Kritik heilsgeschichtlicher Theorien in der Ökumenischen Bewegung zwischen 1948 und 1968", Geiko Müller-Fahrenholz, Freiburg-Basel-Wien 1974 : [recenzja]

Collectanea Theologica 45/2, 195-196

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W całej swojej twórczości pozostaje bowiem R a h n e r teologiem zaangażowanym, służącym Ewangelii, Kościołowi i światu. Tu też leży tajemnica wielkiego powodzenia jego artykułów i książek.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Bibliographie Karl Rahner, 1969—1974, wyd. Roman Bleistein, Freiburg—Basel—Wien 1974, Verlag Herder s. 47.

To zestawienie bibliograficzne jest ściśle kontynuacją poprzedniego, zawierającego pisma Rahnera, które ukazały się w latach 1924—1969¹. Zawiera ono naprzód chronologiczny wykaz własnych prac autora, ukazujących się po raz pierwszy, jak też powtórzeń i tłumaczeń na obce języki. Prace te noszą numery od 2041 do 2857 i kończą się na pozycjach opublikowanych w początkach 1974 roku.

W zestawieniu zwracają przede wszystkim uwagę tomy IX—XI *Schriften zur Theologie* oraz liczne artykuły zawarte w słowniku *Sacramentum Mundi* i *Herders Theologisches Taschenlexikon*. Znajdujemy tam również tłumaczenie 5 artykułów na język polski, z których jeden: *Punkt wyjścia współczesnej teologii*² nie był dotąd nigdzie publikowany, a został jedynie wyłożony jako odczyt na Akademii Teologii Katolickiej. Ten dorobek translatorski jest oczywiście bardzo skromny i trudno powiedzieć, żeby myśl R a h n e r a była u nas wystarczająco znana, a konsekwentnie też sprawiedliwie oceniana. Obok własnych prac autora zestawienie zawiera przeszło 70 pozycji, które w tej czy innej formie są oceną, nieraz krytyczną, jego twórczości i świadczą o wielkim wpływie, jaki wywiera na myśl współczesną.

Obecna bibliografia Bleisteina wraz z poprzedzającą jest nieodzownym narzędziem pracy dla wszystkich, którzy chcą zbadać i zrozumieć myśl wielkiego niemieckiego teologa.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Geiko MÜLLER-FAHRENHOLZ, *Heilsgeschichte zwischen Ideologie und Prophetie. Profile und Kritik heilsgeschichtlicher Theorien in der Ökumenischen Bewegung zwischen 1948 und 1968*, Freiburg—Basel—Wien 1947, Verlag Herder s. 248.

Myślenie kategoriami historii zbawienia silnie determinuje teologię protestancką i katolicką ostatnich kilkudziesięciu lat. Niektórzy teologowie, jak na przykład Oscar Cullmann, widzą w tym wielką nadzieję ruchu ekumenicznego i twierdzą, że takie myślenie ogromnie przyczynia się do zbliżenia przeciwstawnych dotąd stanowisk w różnych Kościołach. Autor książki stawia sobie za cel wykrycie tych kategorii i krytyczne ich naświetlenie na pewnych charakterystycznych przykładach. W pierwszej części analizuje więc myślenie historiozbawcze w dokumentach Światowej Rady Kościołów, w drugiej — naukę teologów mających wiodące znaczenie dla ruchu ekumenicznego oraz Soboru Watykańskiego II, w trzeciej natomiast przedstawia niebezpieczeństwa, jakie temu myśleniu zagrażają oraz kreśli pewne linie, po których idąc teologia może tych niebezpieczeństw uniknąć.

W obrębie Światowej Rady Kościołów najbardziej znaczą rozwój myślenia historiozbawczego jej zebrania plenarne. W Amsterdamie w roku 1948 Boży plan zbawienia zostaje przedstawiony jako znak nadziei w świecie pogrążonym w chaosie. Dążenie do jedności chrześcijaństwa ma być widzialną oznaką, że Bóg działa również i w takim świecie. Plan ten zostaje jaśniej zarysowany na zebraniu w Evanston w roku 1954, przez ukazanie Chrystusa jako centrum jedności, do której dąży chrześcijaństwo. W New-Delhi w roku 1961 następuje lepsze zrozumienie kosmicznych wymiarów planu Bożego na skutek rozróż-

¹ Por. *Collectanea Theologica* 40(1970) z. 2, 184—185.

² Por. *Collectanea Theologica* 41(1971) z. 2, 5—14.

nienia między szczegółową a ogólną historią zbawienia i podkreślenia, że Bóg działa w historii całego świata, a nie tylko w chrześcijaństwie. W Uppsali wreszcie w roku 1968 w centrum zainteresowań stoi odnawiające Boże działanie i konsekwentnie zostają bardziej uwydatnione społeczne, etyczne i polityczne konsekwencje wiary.

Trzech teologów stworzyło — zdaniem autora — systemy oparte na historii zbawienia: William Temple, Leonard Hodgson i Oscar Cullman n. Systemy te zostają w książce obszernie przedstawione i ocenione pozytywnie i krytycznie zarazem. To samo czyni autor w stosunku do nauki Soboru Watykańskiego II. Podkreśla bowiem, że sobór stworzył imponujący gmach obrazujący historię zbawienia, wiążąc ją organicznie z Trójcą Świętą, strukturą Kościoła i strukturą całej ludzkości. Uważa jednak, że nauka ta jest zanadto inspirowana przez *ecclesiologia gloriae*, gdyż zapomina o ukrytym działaniu Boga w historii. Mimo tej krytyki, zrozumiałej u protestanta, zasadniczy wydzwięk oceny autora jest bardzo pozytywny.

Na podstawie tak przeanalizowanego materiału, autor wyprowadza pewne krytyczne wnioski dotyczące teologicznych kategorii historiozbowawczych. Jego zdaniem myśleniu tymi kategoriami zagraża chęć stworzenia ideologii. Pragnie ono bowiem zawsze dojrzeć jedność i uniwersalność działania Bożego, które z poszczególnych faktów historii zbawienia nie są jeszcze widoczne. Dlatego też istnieje zawsze rozdźwięk między takim myśleniem a rzeczywistością. Drugim zasadniczym zarzutem, jaki autor wysuwa, to niebezpieczeństwo myślenia apokaliptycznego. Charakterystyczna dla tego myślenia jest ocena całego przebiegu historii z jednego końcowego punktu widzenia, do którego nieuchronnie ma ona zmierzać.

Wreszcie w formie też podaje autor pewne linie myślenia historiozbowawczego, które uniknęłyby wyżej wymienionych niebezpieczeństw. Jego zdaniem historię zbawienia należy rozumieć w świetle proroczego wezwania do nawrócenia. Takie wezwanie nie zawiera w sobie determinacji historii, ale stwarza zawsze możliwość rozwiązań alternatywnych. Wezwanie to pochodzi od Boga ukrytego. Następnie historia zbawienia musi być rozumiana w świetle odpowiedzialności, jaką ponosi człowiek za przyszłość i służby dla tej przyszłości. Wreszcie stałe wyznanie, że Bóg działa w historii, wyznanie, które jest doksologią powinno również towarzyszyć teologicznej analizie historii zbawienia.

Czytelnik książki musi się wielokrotnie pytać, czy krytyka wysuwana przez autora jest słuszna i czy jego zarzuty nie dotyczą w jeszcze większym stopniu każdego innego sposobu teologicznej refleksji. Trudno też uznać pozytywny program wysuwany przez autora za teologiczny, gdyż dotyczy on raczej życiowej postawy chrześcijańskiej niż teologii. Niemniej jednak trzeba pamiętać, że krytyka autora pochodzi właśnie z uznania faktu, że można i trzeba mówić o historii zbawienia. Dlatego też krytyka ta wnosi na pewno trwałą wkład do dyskusji nad istotą historii zbawienia, dyskusji, która bynajmniej nie jest jeszcze zamknięta.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Karl-Heinz DEJUNG, *Die Ökumenische Bewegung im Entwicklungskonflikt 1910—1968*, Stuttgart—München 1973, Ernst Klett Verlag — Kösel—Verlag, s. 494.

Dążność narodów Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej do politycznego i ekonomicznego wyzwolenia oraz związana z tym dekolonizacja, stanowią istotny komponent historycznego rozwoju świata współczesnego. Dokonujący się od kilku wieków proces chrystianizacji tych narodów bywa czasami utożsamiany z siłami imperializmu i kolonializmu, od którego narody te obecnie się wyzwalają. Niemożliwe jest zatem, aby cały proces dekolonizacji i wyzwolenia istotnie nie wpływał na chrześcijaństwo współczesne. Najjaśniej okazuje się